

ЗМІСТ

Геологія горючих копалин	
<i>ПАВЛЮК Мирослав, ЛАЗАРУК Ярослав, КАРАБИН Василь.</i> Геохімічні аспекти екологічної безпеки буріння нафтогазових свердловин на Південно-бориславській площі Передкарпаття.....	5
<i>АНІКЕСВ Сергій, МОНЧАК Лев, КЛЮКА Андрій.</i> Геологічна будова та перспективи нафтогазоносності південного сходу Волино-Поділля за результатами інтерпретації гравіметричних матеріалів.....	17
<i>БЕЗРУЧКО Костянтин, ПРИХОДЧЕНКО Олексій, КАРГАПОЛОВ Андрій, УРАЗКА Марія.</i> Умови формування комбінованих газових пасток на території Західного Донбасу.....	26
<i>УЗІЮК Василь.</i> Кореляційні ознаки вугільних пластів кам'яновугільної системи Донецького і Львівсько-Волинського басейнів.....	38
Літологія	
<i>ГРИГОРЧУК Костянтин.</i> Вплив процесів катагенезу на формування газоносного потенціалу глинистих відкладів давніх континентальних окраїн...	62
Стратиграфія	
<i>МАЛЬЧИК Оксана.</i> До питання зонального поділу верхньокрейдових відкладів Волино-Поділля за групою Inoceramidae.....	71
Геохімія	
<i>КОСТЬ Марія.</i> Еколого-геохімічні особливості ґрунтів у межах Львівського прогину.....	84
Гідрогеологія	
<i>ПАВЛЮК Василь.</i> Особливості фізико-хімічних процесів розчинення (карсту) соляних відкладів у камері підземного вилуговування.....	97
У наукових колах	
<i>НАУМКО Ігор, ПОБЕРЕЖСЬКИЙ Андрій.</i> Сімдесят років на передових рубежах вітчизняної геологічної освіти і науки (до ювілею геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка).....	102
Ювілеї	
<i>ПАВЛЮК Мирослав, НАУМКО Ігор, ПОБЕРЕЖСЬКИЙ Андрій.</i> Професор Орест Іллярович Матковський та Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України (до 85-річчя від уродин).....	107
Втрати науки	
Пам'яті Ігоря Васильовича Дудка.....	111
Пам'яті Віталія Григоровича Осадчого.....	114

Мирослав ПАВЛЮК, Ярослав ЛАЗАРУК, Василь КАРАБИН

**ГЕОХІМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
БУРІННЯ НАФТОГАЗОВИХ СВЕРДЛОВИН
НА ПІВДЕННОБОРИСЛАВСЬКІЙ ПЛОЩІ ПЕРЕДКАРПАТТЯ**

За результатами аналітичних досліджень природних вод та ґрунтів встановлено, що облаштування бурового майданчика св. Південнобориславська-1 суттєво не вплинуло на зміну гідрохімічних показників найближчого до свердловини водотоку – лівого допливу р. Тисмениця. Вода в ньому гідрокарбонатна кальцієво-магнієва, з мінералізацією 0,30 мг/дм³ та слабколужною реакцією. У поверхневих водах бурового майданчика зафіксовані високі концентрації нітратів, а також підвищені значення хімічної потреби в кисні. Жоден із досліджених показників не перевищує ГДК. Буроземно-підзолисті ґрунти характеризуються провідністю водної витяжки 14–68 мкСм/см; середнім значенням рН 5,58; вмістом органічної речовини 9,78 %; вологи (ω (H₂O)) 4,72 %. Порівняно із ґрунтами буроземного типу Карпат, ґрунти ділянки досліджень дещо збагачені Купрумом і Ніколом та збіднені Ванадієм, Манганом і Ферумом. Найбільш екологічно небезпечним автори вважають збідненість ґрунтів Манганом. Збільшені концентрації окремих хімічних сполук є локальними і на етапі монтажу бурової установки не чинять суттєвих загроз безпеці довкілля.

Ключові слова: геохімія, екологічна безпека, р. Тисмениця, поверхневі води, ґрунти, Манган.

Сергій АНИКЕЄВ, Лев МОНЧАК, Андрій КЛЮКА

**ГЕОЛОГІЧНА БУДОВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАФТОГАЗОНОСНОСТІ
ПІВДЕННОГО СХОДУ ВОЛИНО-ПОДІЛЛЯ
ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ГРАВІМЕТРИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ**

Розглянуто геологічну будову та перспективи нафтогазоносності південного сходу Волино-Подільської плити з точки зору тектонічного районування території досліджень. Проведено детальну якісну інтерпретацію гравіметричних матеріалів, яка включала аналіз морфології поля сили тяжіння та його локальних аномалій, а також геолого-гравітаційне моделювання та зіставлення результатів інтерпретації з результатами сейсморозвідувальних робіт. Виокремлено першочергові об'єкти для пошукового буріння.

Ключові слова: Волино-Подільська плита, локальні аномалії поля сили тяжіння, гравітаційне моделювання, нафтогазоносність, перспективи нафтогазоносності.

**Костянтин БЕЗРУЧКО, Олексій ПРИХОДЧЕНКО,
Андрій КАРГАПОЛОВ, Марія УРАЗКА**

**УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМБІНОВАНИХ ГАЗОВИХ ПАСТОК
НА ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНОГО ДОНБАСУ**

З'ясовано геологічні чинники газопровівів, що мали місце в процесі буріння розвідувальних свердловин під час геологічної розвідки в південній частині поля шахти «Західно-Донбаська». Встановлено, що газопровіви в межах двох антиклінальних структур 1-го порядку пов'язані зі скупченнями вуглеводневих газів, переважно метану, комбінованого (літолого-структурно-тектонічного) типу. Це зумовлено приналежністю до структур, у яких верхні шари пісковиків у склепінних частинах складок є тріщинуватими. Кількісна оцінка умов осадоагромадження із застосуванням коефіцієнта відносної потужності пісковика засвідчила, що газопровіви належать до стрижневої ділянки палеопотоку, що існував під час формування пісковика в інтервалі с₅–с₈ і в

якому товщина пісковика c_6Sc_8 є максимальною (до 27 м) відносно загальної площі його поширення в межах шахтного поля. Результати роботи доцільно використовувати для інтерпретації геолого-геофізичних даних з виявлення потенційних колекторів та газонасичених зон під час розробки і реалізації науково-технічних проектів із дегазації вугільних пластів та промислового видобутку вугільного метану, а відтак його утилізації.

Ключові слова: Західний Донбас, пісковики, осадоагромадження, тектонічні умови, вугільний метан, літолого-структурно-тектонічні пастки.

Василь УЗІЮК

КОРЕЛЯЦІЙНІ ОЗНАКИ ВУГІЛЬНИХ ПЛАСТІВ КАМ'ЯНОВУГІЛЬНОЇ СИСТЕМИ ДОНЕЦЬКОГО І ЛЬВІВСЬКО-ВОЛИНСЬКОГО БАСЕЙНІВ

Описано кореляційні ознаки, виявлені під час вивчення геологічної будови вугленосних товщ і вугільних пластів, умов їхнього залягання та монолітного опробування в гірничих виробках шахт, а також лабораторного дослідження 191 монолітного розрізу 15 вугільних пластів геологічними, петрологічними, вуглехімічними, хіміко-аналітичними, рентгенівськими, макро- і мікропалеоботанічними, фітеральним, анатомо-морфологічним, кутикулярним, мегаспоровим шліфовим, мацераційним спорово-пилковим і статистичними методами.

За стратиграфічним і кореляційним значеннями та витриманістю на площі поширення пластів кореляційні ознаки поділені на три групи: 1 – дуже надійні, добре витримані на відстані понад 50 км, тобто в межах декількох родовищ; 2 – середньонадійні – на відстані до 50 км у межах одного родовища; 3 – надійні в комплексі з іншими ознаками, витримані в межах 1–3 шахтних полів на відстані до 10 км.

Ключові слова: система, порода, товща, вугілля, кореляція, ознака, розріз, моноліт, опробування, виробка, шахта, шліф, аншліф, брикет, мацерація, спора, кутикула, аналіз, метод.

Костянтин ГРИГОРЧУК

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ КАТАГЕНЕЗУ НА ФОРМУВАННЯ ГАЗОНОСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГЛИНИСТИХ ВІДКЛАДІВ ДАВНІХ КОНТИНЕНТАЛЬНИХ ОКРАЇН

Розглянуто можливість існування нетрадиційних форм акумуляції газу в осадових «сланцевих» формаціях. Газ у породах може нагромаджуватися у вигляді газогідратів у міжшаровому просторі мінералів групи монтморилоніту та клатратних мінералах кремнезему.

Вирішальну роль у циклічних процесах акумуляції та вивільнення газу відіграє режим катагенезу. Аргументовано, що специфіка динаміки катагенезу порід «сланцевих» формацій окремих регіонів Північноамериканської платформи спричинила акумуляцію в глинистих товщах великих об'ємів вуглеводневих газів та енергетичного потенціалу, що і визначає їхню високу газопродуктивність. Режим катагенезу відкладів силуру Волино-Подільського сегмента Східноєвропейської платформи був несприятливим для нагромадження вуглеводнів «сланцевого» типу.

Ключові слова: катагенез, газonosні «сланці», газогідрати, монтморилоніт, меланофлогіт.

Оксана МАЛЬЧИК

ДО ПИТАННЯ ЗОНАЛЬНОГО ПОДІЛУ ВЕРХНЬОКРЕЙДОВИХ ВІДКЛАДІВ ВОЛИНО-ПОДІЛЛЯ ЗА ГРУПОЮ INOCERAMIDAE

Дослідження таксономічного складу й поширення двостулкових молюсків у розрізах, а також урахування досягнень у проблемі стратиграфічного розчленування одновікових утворень у суміжних регіонах (зокрема в Польщі) дозволили деталізувати і доповнити схему поділу верхньокрейдових відкладів Волино-Поділля біозонами, які опираються на еволюційний розвиток групи іноцерамід, за якою пропонується виокремлювати 15 зон: *Inoceramus crippei*, *In. orbicularis*, *In. pictus*, *Mytiolides labiatus*, *In. costellatus*, *Cremnoceramus brongiarti*, *Volviceramus involutus/Cremnoceramus deformis*, *Magadiceramus subquadratus*, *Sphenoceramus cardisoides*, *Sph. patootensis*, *Endocostea decipiens*, «*Inoceramus*» *costaecus*, *E. typica*, *Trochoceramus radiosus* та *Spyridoceramus tegulatus*.

Результати проведених досліджень слугуватимуть підґрунтям для подальшої деталізації стратиграфічного розчленування та міжрегіональної кореляції відкладів крейди Волино-Поділля та суміжних регіонів Європи.

Ключові слова: Волино-Поділля, верхня крейда, таксономія іноцерамід, біозональний поділ.

Марія КОСТЬ

ЕКОЛОГО-ГЕОХІМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ҐРУНТІВ У МЕЖАХ ЛЬВІВСЬКОГО ПРОГИНУ

Встановлено еколого-геохімічні особливості ґрунтів у межах Львівського прогину. На основі величин молярних співвідношень $\text{SiO}_2/\text{Al}_2\text{O}_3$ та $\text{SiO}_2/\text{Fe}_2\text{O}_3$ виявлено неоднорідність хімічного складу мінеральної частини ґрунту, що пояснюється різною інтенсивністю, характером і спрямованістю ґрунтових процесів. За значеннями концентрацій метали в ґрунтах розташовуються в такий ряд: $\text{Fe} > \text{Ti} > \text{Mn} > \text{Ba} > \text{Sr} > \text{Cr} > \text{Pb} > \text{Zn} > \text{V} > \text{Cu} > \text{Ni} > \text{Co}$. Елементи за концентраційними характеристиками можна розділити на 3 групи: із концентраціями, підвищеними відносно кларка ($\text{Kk} > 1,5$) – Pb; із вмістом, близьким до кларка ($0,5 \leq \text{Kk} \leq 1,5$) – Mn, Sr, Cu, Zn, Co, Ba; із концентраціями, пониженими щодо кларка ($\text{Kk} < 0,5$) – Ti, Cr, V, Ni, Fe. Виявлено диференційовану поведінку елементів у ґрунтах: Ni, Cu, Zn, Pb тяжіють до фракції фізичної глини, збагаченої органічною речовиною, а Sr – карбонатом; Co, Cr, Mn, Ba, V, Ti – до фракції фізичного піску, представленої Fe_2O_3 , Al_2O_3 , Na_2O , K_2O . На рухомість металів найбільше впливають вміст органічної речовини, вологи, кількість глинистої фракції та лужно-кислотні умови. Побудовано лінійні емпіричні моделі залежності вмісту рухомих форм металів від основних фізико-хімічних показників ґрунтів, які є основою для прогнозу їхнього вмісту в ґрунтах.

Ключові слова: ґрунт, валовий хімічний склад, важкі метали, рухомі форми.

Василь ПАВЛЮК

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗЧИНЕННЯ (КАРСТУ) СОЛЯНИХ ВІДКЛАДІВ У КАМЕРІ ПІДЗЕМНОГО ВИЛУГОВУВАННЯ

Розглянуто окремі фізико-хімічні процеси, які супроводжують утворення камери вилуговування, призначеної для підземного видобування розсолу хлористого натрію. Проведено порівняльний аналіз окремих фізико-хімічних параметрів, на основі якого виокремлено низку особливостей та закономірностей формування об'ємно-просторових процесів карсту.

Ключові слова: моніторинг, фізико-хімічні процеси, карст, камера вилуговування, соляні відклади.

СІМДЕСЯТ РОКІВ НА ПЕРЕДОВИХ РУБЕЖАХ ВІТЧИЗНЯНОЇ ГЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ

(до ювілею геологічного факультету

Львівського національного університету імені Івана Франка)

Геологічна освітянська і наукова спільнота відзначає знаменну подію – 70 років від часу заснування геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (1945 рік).

Дослідження і навчання з геології у Львівському університеті розпочалися наприкінці XVII століття на філософському факультеті, де вже в другій половині XIX–на початку XX століття функціонували такі навчальні відділення, як мінералогія, геологія та палеонтологія, а з 1850 року було введено обов'язковий курс геогнозії і геології.

Тому можна вважати, що заснування геологічного факультету 1945 року (відразу ж після закінчення Другої світової війни) з ініціативи тоді ще молодого доцента Євгена Лазаренка, який і став першим деканом факультету, лише узаконило наявний високий рівень викладання геолого-мінералогічних наук у Львівському університеті і гідно його продовжило в наступні радянський та український періоди становлення і розвитку. І з 1946 року, часу першого випуску, науково-педагогічний колектив факультету безперервно готує спеціалістів високої кваліфікації: геологів, геохіміків-мінералогів-петрологів, екологів, кількість яких перевищила п'ять тисяч! Серед них – видатні вчені і педагоги, керівники науково-дослідних, навчальних та виробничих установ, державних, партійних і громадських організацій, діячі культури та мистецтва, народні депутати.

Геологічний факультет Львівського національного університету (ЛНУ) імені Івана Франка та Інститут геології і геохімії горючих копалин (ІГГК) НАН України поєднують давні наукові і педагогічні зв'язки. Видатні вчені – дійсні члени і член-кореспонденти АН УРСР – були як завідувачами кафедр Університету, так і завідувачами відділів Інституту, очолювали фундаментальні дослідження в усіх галузях геологічної науки в установах і формували всесвітньо відомі наукові школи. Провідні вчені Інституту залучаються до педагогічного процесу, головуєть у Державних екзаменаційних комісіях за різними спеціальностями. Випускники геологічного факультету різних років становлять значну частину колективу ІГГК НАН України. На базі Інституту проходять виробничі і переддипломні практики студенти, виконуючи курсові і дипломні роботи, стажуються викладачі, успішно функціонує філія кафедр загальної геології і мінералогії факультету. Переважно випускники факультету поповнюють колектив, найкращі з них скеровуються на навчання до аспірантури. У складних умовах сьогодення назрілою є потреба розширення співпраці Інституту з колективом геологічного факультету ЛНУ імені Івана Франка, випускники якого складають майбутнє геологічної науки в Україні та поза її межами.

Тому незаперечно зацікавленість працівників ІГГК НАН України викликала Міжнародна наукова конференція на тему «Фундаментальне значення і прикладна роль геологічної освіти і науки», присвячена 70-річчю геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, яка відбулася з нагоди цієї знаменної події в м. Львові 7–9 жовтня 2015 року.

У складі Організаційного комітету: співголови Є. Гладишевський та М. Павлунь, учений секретар Є. Я. Сливко, а також В. Гулій, Л. Скакун, Р. Лещух, А. Сіворонов, П. Волошин, В. Фурман, М. Павлюк, В. Михайлов, Г. Рудько, Д. Панов.

У роботі конференції взяло участь понад 250 випускників геологічного факультету різних років випуску, відомі вчені і геологи-виробничники України, численні гості, студенти. Серед них і працівники ІГГК НАН України, з яких 40 виступили із пленарними і стендовими доповідями, опублікували 23 статті в матеріалах конференції.

До програми конференції увійшло 40 пленарних і 74 стендові доповіді. Надзвичайно широкою виявилася географія співавторів наукових доповідей: від усіх регіонів України до Республіки Саха (Якутія) і Далекого Сходу Росії та Киргизії, а також Канади, Китаю, Німеччини та Пакистану.

Професор М. Павлунь, декан геологічного факультету ЛНУ імені Івана Франка, відкрив урочисте пленарне засідання конференції, яке з успіхом пройшло 7 жовтня 2015 року в актовій залі головного корпусу Університету.

Звучить Гімн України! Усі присутні в залі – учасники конференції, головно колишні випускники, частково нинішні студенти, – встають, і зал співає!

Вітальне слово виголосив професор В. Мельник, ректор ЛНУ імені Івана Франка. Із вітаннями також виступив член-кореспондент НАН України, професор Є. Гладишевський, проректор з наукової роботи. Вони

розповіли про сьогодення Франкового університету і місце геологічного факультету в його структурі, схарактеризували здобутки та окреслили перспективи, побажали плідної роботи у творчих і товариських дискусіях.

Із фундаментальними науковими доповідями на цьому пленарному засіданні виступили: М. Павлунь (ЛНУ імені Івана Франка) на тему «Сучасна і перспективна освітня й наукова структура геологічного факультету», В. Михайлов (КНУ імені Тараса Шевченка) – «Проблеми підготовки кадрів геологорозвідувальної галузі держави» (перед виступом привітав від колективу ННІ «Інститут геології» КНУ імені Тараса Шевченка і подарував картину «Державний Герб України» із бурштину), Л. Галецький (ІГН НАН України) – «Сучасні ідеї розвитку металогенії» (перед виступом передав вітання від колективу ІГН НАН України і вручив картину з карпатським пейзажем), В. Павлишин (КНУ імені Тараса Шевченка) – «Шістдесят років в мінералогії».

М. Павлунь провів переключку випускників: від 1946 року до наших днів, під час якої з'ясувалося, що на конференцію прибули випускники майже всіх років, серед найперших – В. Зайцева (1949 р.) та О. Матковський (1953 р.).

Відтак М. Павлунь зачитав вітальні телеграми від академіка А. Наумовця, віце-президента НАН України (Київ), академіка М. Голубця (Львів), професорів В. Семененко (Київ) та В. Кирилюка (Торонто, Канада), академіка Республіки Саха (Якутія) М. Зінчука (Мирний, Російська Федерація) та інших.

Учасників конференції вітали: В. Лосів, випускник 1981 року, – від геологів Далекого Сходу Росії, випускників факультету різних років; В. Зайцева, патріарх геологорозвідувальної служби колишнього СРСР і України; В. Коптіль, випускник 1969 року, – від імені геологів Республіки Саха (Якутія) вручив 4 томи чудового видання «Российская Геологическая Энциклопедия»; М. Наконечний, випускник 1991 року, – від колективу «Геотехінституту» подарував принтер; О. Матковський – за дорученням президента Українського мінералогічного товариства (УМТ) В. Квасниці, випускника 1969 року, від імені УМТ, заснованого видатним ученим сучасності академіком Є. Лазаренком (зал встав і бурхливими оплесками вітав дорогого Ореста Ілляровича, декана геологічного факультету упродовж 16 років (!)); дві представниці – від студентського колективу, які подарували власноруч створену картину із надписом «70 років геологічному факультету»; Г. Кульчицька, випускник 1969 року, – від колективу ІГМР імені М. П. Семененка НАН України і директора, академіка О. Пономаренка вручила 10 томів творчої спадщини академіка В. Вернадського, а також передала вітання від випускника 1978 року В. Баніна, який, до речі, є активним спонсором низки наукових видань факультету. Ще кілька привітань висловили Л. Галецький і М. Павлунь (випускник 1975 року).

На завершення урочистого пленарного засідання відбувся чудовий концерт ансамблю «Черемош» ЛНУ імені Івана Франка.

Наукову роботу конференції було продовжено на геологічному факультеті ЛНУ імені Івана Франка, де в аудиторії 244 проходили всі наступні пленарні засідання і учасники знайомилися із стендовими доповідями.

Також у коридорах факультету виставили численні стенди з інформацією про навчальні і виробничі практики різних випусків, демонстрували виставку розмаїтих виробів та мистецьких творінь з мінералів, викопних решток, гірських порід і руд.

На вечірньому пленарному засіданні 7 жовтня 2015 року виступили Г. Кульчицька (ІГМР імені М. П. Семененка НАН України) на тему «Створення електронних баз мінералів: застереження від помилок» (співавтор – Д. Черниш); Д. Возняк (ІГМР імені М. П. Семененка НАН України) – «Вуглекислий газ – важлива складова ендегенних процесів мінералоутворення геологічних об'єктів Українського щита»; І. Попадюк (ТОВ «СПК-Геосервіс», м. Київ) – «Нова геологічна карта Кримських гір масштабу 1 : 200 000» (С. Стовпа, О. Хрящевська); П. Білоніжка (ЛНУ імені Івана Франка) – «Роль мікроорганізмів в утворенні осадових порід і руд» (Ю. Дацюк). У перерві між доповідями учасників вітали головний геолог ДП «Західукргеологія» Д. Панов, випускник 1983 року, та генеральний директор ДРГП «Донецькгеологія» М. Жикаляк, випускник 1975 року, який напередодні подарував оригінальний світильник (макет дерев'яної церкви), виготовлений з артемівської солі.

Ранкове пленарне засідання 8 жовтня 2015 року відкрив В. Лосів («Северо-Восток-Инвест-Консалтинг», м. Владивосток) із виступом «Будова і розвиток зони переходу континент–океан на прикладі Тихоокеанської окраїни Азії». Надалі доповідали: О. Гнилко (ІГГК НАН України) на тему «Зсувні дислокації в структурі Українських Карпат»; І. Мисяк (ЛНУ імені Івана Франка) – «Мідна металогенічна система Волино-Брестської магматичної провінції» (Л. Скакун); В. Узюк (ЛНУ імені Івана Франка) – «Нафто-газовуглеутворювальна фітомаса кам'яновугільної екзотики верхньокрейдових відкладів стрийської світи Українських Карпат» (І. Шайнога).

На вечірньому пленарному засіданні 8 жовтня 2015 року виступили В. Павлишин (КНУ імені Тараса Шевченка) на тему «Про підготовку першого монографічного зведення з історії мінералогії в Україні» (О. Матковський, ЛНУ імені Івана Франка); Д. Возняк (ІГМР імені М. П. Семененка НАН України) – «Нове бачення особливостей умов формування Пержанського берилієвого родовища на Українському щиті» (Ю. Галабурда, В. Бельський, Т. Довбуш); О. Миколайчук (Інститут геології Національної АН Киргизії) – «Внутрішньоплитний (плюмовий) кайнозойський магматизм Центрального Тянь-Шаню» (позапрограмна доповідь).

На пленарних засіданнях, на яких планово головували Є. Гладишевський, М. Павлунь, О. Матковський, І. Наумко, Л. Скакун, А. Сіворонов та П. Волошин, було заслухано 15 фундаментальних доповідей, які всебічно охопили актуальні проблеми сучасної геологічної освіти і науки. Зазначимо, що в силу об'єктивних і суб'єктивних чинників низку пленарних доповідей довелося перенести на стенди. Детальний аналіз стендових доповідей педантично виконав М. Ковальчук. Інші куратори стендових доповідей (С. Бекеша, Г. Кульчицька, В. Гулій) також підтримали думку М. Ковальчука про належний науковий рівень стендів та високу якість їхнього поліграфічного оформлення.

У збірнику «Фундаментальне значення і прикладна роль геологічної освіти і науки : матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 70-річчю геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка» / відп. ред. М. Павлунь. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 256 с. (111 статей), опублікованому до початку конференції, детально висвітлено актуальні проблеми геології та металогенії докембрію, стратиграфії, тектоніки, палеонтології й літології фанерозою, мінералогії і термобарогеохімії рудних формацій; розглянуто окремі аспекти геології і металогенії родовищ металевих і неметалевих корисних копалин, геохімії та флюїдного режиму процесів формування родовищ, сучасні проблеми петрології; наведено матеріали з нафтогазової, вугільної, екологічної та інженерної геології, фізики Землі; обговорено сучасні проблеми й перспективи геологічної освіти в Україні.

У підсумковій дискусії 8 жовтня 2015 року взяли участь М. Ковальчук, С. Ціхонь, В. Павлишин, О. Миколайчук, П. Білоніжка, П. Волошин та інші учасники конференції, які наголошували на високому науковому рівневі поданих пленарних і стендових доповідей, що підкреслюють матеріали опублікованого збірника; необхідності подальшого проведення таких зібрань для ознайомлення з проблемами розвитку й оновлення геологічної галузі в Україні; потребі активізації підготовки наукової зміни в геологорозвідувальній галузі держави, зокрема щодо підготовки фахівців з геології паливних копалин, гідрогеології, інженерної геології; необхідності посилення міжнародних наукових зв'язків з вирішення актуальних геологічних та геоекологічних проблем сьогодення, як от, до прикладу, міжнародний проект «Гео-Карпати – українсько-польський геотуристичний шлях» тощо.

Як на факультетському рівні, так і по випусках окремих років, поряд з урочистою і науковою частинами конференції, випускники різних поколінь наголошували, що конференція пройшла в плідній співпраці і творчих дискусіях та дружніх товариських зустрічах, тепло згадували роки навчання, усіх учителів, висловлювали вдячність Організаційному комітетові за вмілу організацію й успішне проведення таких, уже традиційних, зібрань випускників рідного геологічного факультету ЛНУ імені Івана Франка.

Отож, до зустрічі 2020 року з нагоди відзначення 75-річного ювілею нашої «Alma Mater»!

*Доктор геологічних наук Ігор НАУМКО,
кандидат геолого-мінералогічних наук Андрій ПОБЕРЕЖСЬКИЙ*

**ПРОФЕСОР ОРЕСТ ІЛЛЯРОВИЧ МАТКОВСЬКИЙ
ТА ІНСТИТУТ ГЕОЛОГІЇ І ГЕОХІМІЇ ГОРЮЧИХ КОПАЛИН
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
(до 85-річчя від уродин)**

Інститут геології і геохімії горючих копалин (ІГГК) НАН України (до 1963 р. – Інститут геології корисних копалин АН УРСР) від часу заснування 1951 р. співпрацював із багатьма видатними вченими, організаторами науки і виробництва.

Серед них значущою постаттю є багатолітній декан геологічного факультету Львівського університету (1980–1996) і завідувач кафедри мінералогії (1974–1999), професор Орест Іллярович Матковський. Майже чверть віку Орест Матковський перебував на посадах, на яких очолював підготовку спеціалістів для всіх галузей геологічної науки як у колишньому СРСР, так і в Україні. І хоча все життя працював у Львівському університеті, частинка його душі належить і колективі ІГГК НАН України, у якому більшість висококваліфікованих працівників складають випускники геологічного факультету, насамперед, кафедри мінералогії.

17 листопада 2014 р. Орестові Матковському виповнилося 85 років, у які вклалася і його понад 60-річна науково-педагогічна, організаторська і громадська діяльність. Донині, від часу закінчення геологічного факультету (1953), життєвий і творчий шлях цього визначного українського вченого, геолога-мінералога та педагога, організатора науки і навчального процесу пов'язаний із Франковим університетом. Тут він виріс від студента й аспіранта до Заслуженого професора, завідувача кафедри мінералогії (1974–1999) і декана геологічного факультету (1980–1996), захистив кандидатську (1957) та докторську (1975) дисертації, здобув учене звання доцента (1962) і професора (1977). А ще ювіляр – Лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки, академік Академії наук Вищої школи України, віце-президент Українського мінералогічного товариства і керівник його Львівського відділення, куди, до речі, входить й осередок ІГГК НАН України, голова геологічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка!

Орест Матковський народився на Тернопільщині. Середню освіту здобув у Підволочиській середній школі, а вищу – на геологічному факультеті Львівського університету (1948–1953). Навчання вдало поєднував з активною працею в науковому студентському гуртку при кафедрі мінералогії, з колективом якого молодий професор Євген Лазаренко проводив геологічні екскурсії та експедиції на відомі родовища колишнього СРСР (Волинь, Донбас, Забайкалля, Карпати, Поділля, Приазов'я, Урал). Євген Лазаренко став науковим керівником його дипломної роботи («Мінералогія маріуполітів балки Мазурової в Приазов'ї», 1953), яку він захистив на «відмінно», та кандидатської дисертації («Мінералогія Осницького комплексу Волини», 1957), підготованої упродовж навчання в аспірантурі (1953–1956) і надісланої на виставку кращих наукових робіт молодих учених у Брюсселі, дав зелене світло докторській дисертації на тему «Мінералогія и условия образования древних эндогенных комплексов Мармарошского массива (Восточные Карпаты)» (1975). Учене звання доцента йому присвоїли 1962 р., професора – 1977 р.

Багатогранна наукова діяльність професора Ореста Матковського охопила широке коло питань генетичної, регіональної, пошукової і прикладної мінералогії, типоморфізму мінералів родовищ корисних копалин України, зокрема в Українському щиті та Українських Карпатах. У його полі зору постійно перебували й важливі проблеми загальномінералогічного плану: основні поняття, стан та перспективи розвитку мінералогії, мінералогічна кристалографія і типоморфізм мінералів, класифікація і термінологія окремих груп мінералів, взаємозв'язок конституції та властивостей мінералів. Учений також запропонував визначення таких дискусійних понять мінералогії як «акцесорний мінерал», «мінеральний вид» та «різновид» тощо. З генетичного погляду оригінальними стали підходи до кількісної оцінки термодинамічних параметрів окремих фазій метаморфізму, які поєднали методи вивчення флюїдних включень у мінералах з різними мінералогічними термометрами і барометрами, а також відтворення генетичних особливостей процесів мінералогенезу методами комп'ютерного моделювання. Багато уваги він приділив популяризації творчої спадщини видатних учених сучасності: Володимира Вернадського, Миколи Белова, Євгена Лазаренка, Олександра Поваренних, Володимира Соболева, Дмитра Григор'єва, Іларіона Шафрановського, галицького природодослідника Івана Верхратського.

Це відображено в численних наукових працях ювіляра, яких близько 500, серед них 18 монографій, два підручники і два посібники, сотні статей з мінералогії і суміжних наук, багато з яких перекладено й опубліковано за кордоном, низка рецензій, нарисів з історії науки.

Насамперед, це монографії «Акцесорные минералы гранитоидов осницкого комплекса Волини» (1956; 1958 – переклад японською); «Мінералогія вивержених комплексів Західної Волини» (співавтори – Є. К. Лазаренко, О. М. Винар, В. П. Шашкіна, Г. М. Гнатів, 1960); «Мінералогія и генезис камерных пегматитов Волини» (Є. К. Лазаренко, В. И. Павлишин, В. Т. Латыш, Ю. Г. Сорокин, 1973) – як співавтор розділу «Мінералогическая характеристика»; «Мінералогія и петрографія Чивчинских гор (Украинские Карпаты)» (1971); «Геология и полезные ископаемые Украинских Карпат» (М. П. Габинет, Я. О. Кульчицкий, А. А. Ясинская) у двох частинах (Ч. 1 – 1976; Ч. 2 – 1977); «Типоморфизм минералов полиметаллических и ртутных месторождений Закарпатья» (Б. В. Зацеха, В. Н. Квасница, С. А. Галий, 1984); «Околорудные метасоматиты Закарпатья» (И. П. Щербань, Л. В. Копылова, Б. Г. Ремшило и др., 1989).

Підсумок дослідженням мінералогії Українських Карпат, як задумував Орест Матковський, у розвиток ідей Євгена Лазаренка щодо мінералогічної енциклопедії Карпато-Балканської геологічної асоціації, підбила багатотомна колективна праця «Минералы Украинских Карпат» («Мінерали Українських Карпат»). На сьогодні за його редакторства і співавторства вийшли з друку всі п'ять її книг: «Простые вещества, теллуриды и сульфиды» (1990); «Оксиды, гидроксиды, хлориды, йодиды, фториды» (1995); «Бораты, арсенаты, фосфаты, молибдаты, сульфаты, карбонаты, органичні мінерали і мінералоїди» (2003), «Силікати» (2011), «Процеси мінералоутворення» (2014), у які вагомий внесок зробили працівники Інституту: Г. Бойко, Р. Бондар, С. Гринів, О. Діденко, І. Дудок, З. Матвіїшин, В. Ковалевич, І. Наумко, О. Петриченко, А. Побережський, І. Попп, Б. Сребродольський. Наші працівники О. Винар, М. Вітик, Є. Вульчин, М. Габінет, Г. Гнатів, Л. Дручок, О. Матвієнко, З. Матвіїшин, І. Наумко, Б. Ремешило, Б. Смирнов також є співавторами і низки інших праць ученого.

Професор Орест Матковський – співавтор видання «Минералы Украины. Краткий справочник» (1990), науково-популярної книги «Природные кристаллы Украины» (В. Н. Квасница, В. И. Павлишин, 1990), довідкового видання «Словник-довідник ювелірного і колекційного каміння» (Р. Вовченко, І. Бакуменко, Л. Бохорська, О. Полубічко, 2006), уперше підготованого підручника «Основи мінералогії України» (В. Павлишин, Є. Сливко, 2009).

Не оминуть і таких праць ученого, як «Некоторые проблемы золотоносности Украинских Карпат» (Е. К. Лазаренко, 1975), «Шляхи розвитку мінералогічної кристалографії» (З. В. Бартошинський, 1998), «Стан і перспективи розвитку регіонально-мінералогічних досліджень в Україні» (В. І. Павлишин, 1998), «Стан і перспективи розвитку мінералогії на межі тисячоліть» (2001), «Mineralogical regions of the Ukrainian Carpathians» (2002), «Схематична карта мінералогічного районування України» (Є. Сливко, 2004), «Сучасний стан мінералогічних досліджень геологічних утворень Українських Карпат» (І. М. Наумко, П. М. Білоніжка, Л. З. Скакун, 2014).

Свій ювілей професор Матковський зустрічає в колі численних учнів і послідовників. За його наукового керівництва та консультацій стали відомими вченими в галузі мінералогії 7 кандидатів наук. Він опонував кандидатські дисертації працівників Інституту О. Марушкіна, Е. Платонової, М. Вітика, І. Дудка, Р. Паньківа, І. Зінчука, а в І. Наумка був офіційним опонентом і кандидатської, і докторської дисертацій. В учнях втілювалися вміння та бажання ювіляра передати свої знання і досвід молоді, а натомість він отримав їхню любов та щирі пошани.

З його ініціативи в навчальний процес на кафедрі мінералогії введено і прочитано нові курси і спецкурси, а до низки з них за його авторства чи співавторства укладено методичні рекомендації, видано цикли лекцій і навчальні посібники.

Визнають роль Ореста Матковського як багатолітнього декана в розвитку і зростанні авторитету геологічного факультету, збереженні та підборі висококваліфікованого професорсько-викладацького і наукового потенціалу, створенні та обладнанні науково-дослідних лабораторій, покращенні рівня викладання тощо. Серед підготованих у цей час понад 1000 молодих фахівців-геологів не лише для геологічних установ України і колишнього СРСР, але й зарубіжних країн (Алжир, В'єтнам, Куба, Лаос, Монголія, Німецька Демократична Республіка, Чехословаччина) – відомі вчені, керівники наукових установ і підрозділів, виробничих організацій. Зазначимо, що сказане повною мірою стосується й Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України, на базі якого відкрито філію від кафедр загальної геології і мінералогії (керівники В. Забігайло, І. Наумко, С. Лизун, а нині – М. Павлюк), адже мінералогічні дослідження є важливою складовою тематичних робіт усіх науково-дослідних підрозділів Інституту.

Високою оцінкою наукових досягнень професора Ореста Матковського та його внеску в розвиток Львівської мінералогічної школи академіка Лазаренка, визнаної як в Україні, так і у світі, стало присудження Державної премії УРСР в галузі науки і техніки, обрання академіком АН Вищої школи України і почесним членом Всесоюзного та Українського мінералогічних товариств, відзначення державними і міжвідомчими нагородами, почесними грамотами, дипломами та подяками, гідне представлення української мінералогічної науки на міжнародних, всесоюзних і загальнодержавних форумах учених. З його ініціативи 1997 р. започатковано і вже проведено 9 періодичних наукових читань імені академіка Євгена Лазаренка, активними учасниками яких є працівники Інституту.

Вагома й науково-організаційна діяльність ювіляра як завідувача кафедри мінералогії, декана геологічного факультету, голови спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій, офіційного опонента дисертаційних праць, головного редактора «Мінералогічного збірника» і члена редколегій наукових журналів та збірників тощо.

Науково-педагогічна й організаторська праця вченого нерозривно пов'язана з його громадською діяльністю, активною громадянською позицією.

Разом з Орестом Ілляровичем та його дружиною, Ганною Олексіївною, наш колектив переживав і їхні радості, і серйозні випробування долі.

Незважаючи на поважний вік, Орест Матковський активно працює на науково-педагогічній й організаторській ниві з вирішення фундаментальних і прикладних проблем мінералогії. Знаний науковець, педагог та керівник, здібний організатор навчального процесу і наукової роботи, гідний продовжувач справи учителя академіка Євгена Лазаренка – таким є Орест Матковський у свої 85! Сповнений фізичних і духовних сил, творчих задумів, прагнення робити усе по-Лазаренківськи. Наснаги йому надає повна віддача в праці (і в науці, і на природі), примножуючи авторитет та повагу геологічної, наукової і просто людської спільноти. Випускники геологічного факультету – численні учні в нашій державі і поза її межами, зокрема і в Інституті геології і геохімії горючих копалин НАН України, завжди згадують його з теплотою, любов'ю та вдячністю.

З нагоди світлого ювілею професора Ореста Ілляровича Матковського наукова спільнота Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України та редакційна колегія журналу «Геологія і геохімія горючих копалин», усі, хто його знає і поважає, з ким він співпрацює та спілкується, засилає дорогому ювілярові щирі і теплі вітання доброго здоров'я та довголіття в достатку й любові рідних та близьких, повазі друзів і колег, здійснення творчих задумів і нових звершень на нескінченних перехрестях життя та творчості!

*Член-кореспондент НАН України, професор Мирослав ПАВЛЮК,
доктор геологічних наук Ігор НАУМКО,
кандидат геолого-мінералогічних наук Андрій ПОБЕРЕЖСЬКИЙ*

ПАМ'ЯТІ ІГОРЯ ВАСИЛЬОВИЧА ДУДКА

Ігор Васильович Дудок – відомий український науковець, дослідник мінералогії, геохімії та нафтогазоносності Карпат, кандидат геолого-мінералогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу геохімії осадових товщ нафтогазоносних провінцій Інституту геології і геохімії горючих копалин Національної академії наук України.

Народився 8 вересня 1955 р. у Львові. Дружня робітнича сім'я його батька Василя Івановича, працівника заводу ЛОРТА, і матері Марії Григорівни, робітника фірми «Світоч», виховувала двох синів – Ігоря та Романа, чесними, працьовитими, патріотичними. Міцні родинні зв'язки і взаємодтримка в сім'ї сприяли формуванню майбутніх життєвих цінностей.

З дитинства допитливий, самостійний і розважливий, Ігор захоплювався природничими науками, неодноразово брав участь у шкільних олімпіадах та шахових турнірах. Займаючись у географічному гуртку, ще підлітком мандрував карпатськими стежками.

Традиції поваги до праці та природний потяг до знань сформували Ігоря як цілеспрямовану та багатогранну особистість. Його покликанням стала геологія, якій він присвятив усе життя. Однак омріяний шлях складався не просто. Незважаючи на високі оцінки та добрі знання, його двічі не приймали на геологічний факультет Львівського університету ім. І. Франка (через те, що він не був членом комсомолу). Тому після закінчення школи працював слюсарем, два роки служив в армії і 1976 р. вступив на обраний факультет. У студентські роки був дуже діяльним: навчання доповнював науковою роботою – захоплювався проблемами геології докембрію, брав участь у студентських наукових конференціях. Окрім того, був проформом, членом наукової ради студентів університету. Активно займався спортом, зокрема самбо, футболом та баскетболом. Неодноразово змагався за честь факультету.

Після закінчення навчання 1981 р. Ігор отримав призначення до Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України, у відділ соляних структур нафтогазоносних областей, який очолював доктор геолого-мінералогічних наук, член-кореспондент АН УРСР, професор В. І. Кітик. У лабораторії тектонофізики займався тектонофізичним моделюванням структурних елементів земної кори, випробуванням зразків порід на повзучість, умовно-миттєву та тривалу міцність.

Свій науковий потенціал він також реалізовував у літолого-геохімічних дослідженнях відкладів дна Світового океану. Це була цікава, новаторська робота з обробки оригінального фактичного матеріалу для визначення палеофаціальних умов нагромадження пелагічних осадів та пов'язаних з ними корисних копалин – залізо-марганцевих конкрецій.

Дослідницька робота так захопила молодого вченого, що 1983 р. він вступив в аспірантуру з відривом від виробництва, де під науковим керівництвом професора Василя Івановича Кітика, а після його смерті – професора Олега Йосиповича Петриченка, досліджував мінералого-геохімічні особливості жильних утворень флішових відкладів Українських Карпат. Отримані результати стали основою кандидатської дисертації «Мінералого-геохимические особенности жильных образований флишевых отложений Украинских Карпат (в связи с нефтегазоносностью)», яку він успішно захистив 1991 р.

Подальший трудовий шлях Ігоря Васильовича характеризувався стрімким посадовим ростом від провідного інженера до вченого секретаря Інституту (1992 р.), заступника директора з наукової роботи (2000–2012 рр.), керівника відділу геохімії осадових товщ нафтогазоносних провінцій (з 2007 р.). Він мав організаторські здібності й невтомну енергію: 20 років присвятив непростій адміністративній роботі. Для його розуму ніби й не існувало труднощів. Ігор завжди знаходив вихід: умів розкласти одне велике завдання на складові і досягав поставленої мети. Адміністративне навантаження не завадило Ігорю Васильовичу продовжити та розширити наукові дослідження. Незаперечною є вагомість його розробок у вирішенні проблеми газоносності вугільних родовищ (був співавтором та співвиконавцем «Державної програми з проблем пошуку, видобутку та використання метану вугільних родовищ України»), у вивченні впливу діяльності нафтових, газових та вугільних об'єктів на екологічну безпеку довкілля, у дослідженнях унікального сучасного грязьового вулкану Старуня.

Завдяки дослідженням ученого були детально вивчені мінералого-геохімічні особливості та умови формування жильних утворень осадових товщ Альпійсько-Середземноморського складчастого поясу і з'ясована їхня роль у процесах міграції вуглеводнів. Він уперше встановив фізико-хімічні параметри мігрувальних флюїдів у різних структурно-тектонічних одиницях Карпат, вивчив просторово-часові границі жильного мінералоутворення, фазовий склад вуглеводнів, палеотемпературні умови існування осадових товщ та визначив час масової міграції вуглеводнів у межах Карпатського регіону. Застосування в роботі новітніх наукових методів дало можливість отримати унікальні дані про склад органічної речовини в прожилках, вмінних породах і включеннях у жильних мінералах, а також про ізотопний склад вуглецю та кисню жильних мінералів. Наукова співпраця з геологами Польщі та Словаччини, експедиційні роботи в зарубіжних регіонах Карпат значно розширили географію його досліджень.

Результати своїх багаторічних досліджень Ігор Васильович використав для написання докторської дисертації «Геохімія процесів прожилкового мінералогенезу структурно-фаціальних зон Східних Карпат», апробація якої відбулася за місцем виконання 25 квітня 2015 р.

У дисертаційній роботі вперше встановлено P – T -параметри флюїдів при формуванні жильних утворень на різних етапах міграції вуглеводнів. Досліджено мінералого-геохімічні особливості жильних утворень та з'ясовано характер процесів міграції вуглеводнів Східних Карпат. Уперше доведено, що зменшення температури та тиску мігрувального флюїду веде до зміни типу включень у кристалах жильного кварцу та збільшення кількості включень із рідкими вуглеводнями. За результатами хроматографічних досліджень включень встановлено, що відбувається закономірне зменшення вмісту метану у флюїді під час руху від внутрішніх покривів Карпат до Передкарпатського прогину.

Наведені результати геохімічного дослідження органічної речовини сприяють з'ясуванню природи вуглеводнів жильних утворень, що складає передумови їхнього використання в практиці пошуково-розвідувальних робіт на нафту та газ. Узагальнення результатів детальних мінералого-геохімічних досліджень дозволило відтворити послідовність утворення жильних мінералів та характерні риси міграції вуглеводнів у різних структурно-тектонічних одиницях Східних Карпат. Встановлено, що найбільш перспективними в нафтогазовому відношенні є Кросненська та Дуклянська зони, а також піднасув Мармароського кристалічного масиву.

Опублікувавши 133 наукові праці (серед них 3 монографії), присвячені теоретичним та практичним питанням геохімії та мінералогії жильних утворень Карпатського регіону та міграції вуглеводневих флюїдів, І. В. Дудок став відомим геологом не лише в Україні, але й за її межами.

Учений був керівником і брав участь у виконанні 20 держбюджетних науково-дослідних тем фундаментального спрямування та 4 прикладних робіт – договорів на замовлення виробничих організацій.

Під його науковим керівництвом захищено кандидатську дисертацію та чотири роботи аспірантів є в процесі написання.

Ігор Васильович був учасником, членом оргкомітету та головою секцій низки Міжнародних симпозіумів та конференцій, де гідно представляв вітчизняну геологічну науку. Плідно співпрацював з ученими Польщі, Словаччини, Росії, Китаю та ін.

Глибина, актуальність й оригінальність досліджень здобули йому визнання широкого кола геологічної громадськості, що відзначено почесними грамотами Президії НАН України та обласної держадміністрації, срібним значком Спільки геологів України.

Творча активність та енергійність дозволили Ігореві Васильовичу гармонійно поєднувати наукову діяльність і суспільно-громадську роботу. Він був членом ученої ради Інституту, рецензентом багатьох звітів науково-дослідних робіт, членом редколегії журналу «Геологія і геохімія горючих копалин». Своїми знаннями та набутим досвідом ділився зі студентами, викладаючи курс лекцій з екологічної геології та екологічної геології України на геологічному факультеті Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Ігор Васильович був не тільки всебічно ерудованим науковцем, але й чуйною, щедрою і доброю людиною. Шляхетним своїм характером, вірністю обіцяному слову, а також чуйністю до чужого горя він завоював собі любов товаришів і прихильність своїх учнів. Життєрадісний і веселий, відразу ставав центром кожної компанії – не лише в геологічних експедиціях, а й під час студентських туристичних походів та зі співробітниками в години дозвілля. Він був справжнім геологом-польовиком! За спогадами колег, у маршрутах Карпатами йому не було рівних – мав талант розгледіти те, що не бачили інші, і був пристрасним у пошуках «мармароських діамантів».

Ігор був хорошим сім'янином – турботливим батьком, дідусем, цінував і беріг сімейні цінності, пишався родинним гніздом на рідній Левандівці. Він працював не шкодуючи сил. І ось коли здавалося, що вже майже досягнута вершина, яка знаменує найвищу фазу розвитку науковця – докторський ступінь, виклик долі був безжалюсним... Важка хвороба обірвала його життя, плани і надії...

Помер Ігор Васильович Дудок 1 липня 2015 р., не доживши до свого 60-ліття. Колеги по роботі, рідні та друзі збережуть світлу пам'ять про нього – відомого вченого, добру та щиросердну людину.

*Редакційна колегія журналу
«Геологія і геохімія горючих копалин»*

*Колектив відділу геохімії осадових товщ
нафтогазоносних провінцій*

ПАМ'ЯТІ ВІТАЛІЯ ГРИГОРОВИЧА ОСАДЧОГО

18 грудня 2015 року перестало битися серце великого вченого-геолога, професора, вчителя і товариша Віталія Григоровича Осадчого. Він народився 10 жовтня 1938 р. у м. Києві в сім'ї студентів-геологів Київського державного університету імені Тараса Шевченка. 1939 р., після закінчення навчання, його батьків скерували на роботу на терени Західної України у Волинську геологорозвідувальну експедицію (Горохівський геологічний загін), яка займалася пошуками родовищ вугілля. Там, 1941 р., їх застала Друга світова війна. Батько пішов на фронт, а мати з маленьким сином залишилися на окупованій території. На щастя, у той час вони проживали на хуторі дуже доброго господаря, який взяв їх під опіку і допоміг матері малого Віталія влаштуватися на роботу вчителькою до школи, де в одному класі навчалися діти від семи до дванадцяти років. Багато років по тому Віталій Григорович проводив польові геотермічні дослідження на Волині і знайшов залишки того хутора. Пагорбок замість садиби, старі занедбані дерева, проте в криниці була чиста джерельна вода. Старенька сусідка розповіла, що після визволення Волині Радянською Армією всю сім'ю того господаря виселили до Сибіру.

1944 р. Віталій з матір'ю перебрався на батьківщину матері в м. Тараща Київської обл. Наприкінці літа 1945 р., після довгого лікування в госпіталях, їх розшукав батько, який офіційно вважався зниклим безвісти. Сім'я переїхала до Львова, а малого Віталія відправили до батькової рідні в м. Ізюм Харківської обл. Дід Йосип Васильович та бабуся Христина Василівна радо прийняли онука, намагаючись надолужити ту увагу та турботу, яких йому бракувало в ранньому дитинстві. Там, 1946 р. Віталій пішов до школи, у якій провчився сім років.

З 1953 р. постійним місцем проживання Віталія Григоровича стало м. Львів. Тут він навчався в чоловічій середній школі № 6, яку закінчив 1956 р. Велике місто вплинуло на хлопчика, як казкова країна. Його цікавило

все: навчався та працював на Львівській дитячій залізниці, закінчив юнацьку спортивну школу за спеціалізацією «Волейбол», отримавши перший розряд та III категорію судді, був членом збірної команди Львівської області та учасником олімпіади школярів України.

1956 р. вступив на геодезичний (нафтовий) факультет Львівського політехнічного інституту. Йому пощастило, що на цьому факультеті викладали провідні вчені – геологи України, а саме: академіки АН УРСР В. Б. Порфір'єв (геологія нафти і газу), Л. Г. Ткачук (петрографія); професори О. М. Снарський (нафтогазпромислова геологія), І. М. Кухтін (геологія нафти і газу), В. І. Кузнецов (мінералогія); доценти С. Т. Зелізна, Н. С. Золотніцький; кандидат технічних наук, підполковник А. Я. Каганов. Тому не дивно, що з групи (геологія і розвідка нафти і газу) стали відомими фахівцями, кандидатами геолого-мінералогічних наук В. А. Шестопал, М. В. Нінець, В. Ф. Селюзкін, В. С. Лесюк, Б. І. Парахин.

Отримавши диплом гірничого інженера-геолога (спеціальність – Геологія, пошуки і розвідка нафтових і газових родовищ), В. Осадчий з 1961 року працював в Інституті геології і геохімії горючих копалин НАН України і пройшов шлях від інженера, аспіранта Е. Б. Чекалюка до головного наукового співробітника. Найбільш вагомими науковими досягненнями пов'язані з вирішенням теоретичних та практичних проблем нафтогазової геології та геофізики, геотермії, геотехнології, екології та охорони довкілля. В. Осадчий – один із засновників нового напрямку нафтогазової геології і геофізики – геотермії нафтових і газових родовищ. Він встановив наявність локальних температурних аномалій над покладами вуглеводневих скупчень, виявив кондуктивно-конвективно-дифузійну природу та показав можливість практичного використання геотермічних параметрів для прогнозування локальної нафтогазоносності надр. Уперше обґрунтував просторову геотермічну зональність розміщення вуглеводневих скупчень в осадовому чохлах та встановив термобаричні критерії вертикального розподілу вуглеводнів, що дало змогу розширити уявлення про процеси міграції, акумуляції вуглеводнів та формування їхніх покладів.

Під науковим керівництвом ученого та разом зі співробітниками відділу проблем глибинних флюїдів створено принципово нові методики та апаратуру польової та морської геотермічної зйомки, а також розроблено методику геотермічного картування підземних джерел горіння та оцінки герметичності підземних сховищ газу, виявлено природу температурних аномалій зон забруднення приповерхневих шарів нафтопродуктами та запропоновано комплексну геофізично-геохімічну методику оцінки забруднення навколишнього середовища (грунти, поверхневі та підземні води, рослинність, повітря). Методика і апаратура приповерхневих та морських геотермічних досліджень пройшли промислові випробовування та впроваджені у виробництво. Так, метод польової геотермічної зйомки використовувався в Україні для регіонального геологічного картування (Закарпатський прогин), пошуків покладів нафти і газу Передкарпатського прогину, Львівського палеозойського прогину та Дніпровсько-Донецької западини і для пошуків родовищ сірки, кімберлітових трубок та термальних вод (Передкарпаття, Український щит, геологічні об'єкти Курильських островів). Методика й апаратура морської геотермічної зйомки успішно пройшли промислові випробовування на шельфі Чорного, Азовського та Баренцового морів, впроваджені у виробництво та передані для використання на підприємства «Чорноморгаз» та «Союзморгео». Результати впровадження розробки використані при виконанні програм ДКНТ та програми «Океан», а також залучені до програми «Нафтогаз України – 2010 р.». Значний обсяг досліджень проведено за договірними темами про наукову співпрацю з Інститутом геофізики, Центром аерокосмічних досліджень НАН України та Кольською філією РАН.

Багато уваги В. Осадчий приділяв підготовці та атестації наукових і науково-педагогічних кадрів. Він був членом комісій з приймання кандидатських іспитів, головою Державної екзаменаційної комісії геологічного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка, професором кафедри техногенно-екологічної безпеки Національного університету «Львівська політехніка». Багато років був членом спеціалізованих рад із захисту кандидатських та докторських дисертацій Д 35.152.01 ІГТГК НАН України за спеціальністю 04.00.17 і Д 26.102.03 НЦАДЗ Інституту геологічних наук НАН України за спеціальністю 05.07.12, опонував 4 докторські та 13 кандидатських дисертацій. Під керівництвом ученого підготовлено і захищено чотири кандидатські дисертації.

Віталій Григорович був дійсним членом (академіком) Української нафтогазової академії, дійсним членом Азербайджанського відділення Американської асоціації геологів нафтовиків та членом міжнародної редакційної колегії наукового журналу «Геолог Азербайджану», членом редакційної колегії журналу «Геологія і геохімія горючих копалин».

Слід відзначити його активну участь у роботі наукових конференцій, симпозіумів та семінарів різного рівня як в Україні, так і за її межами, а також у міжнародних нарадах: Клеєн Коріс (Німеччина, 1993), Денвер (Колорадо, США, 1994), Алжир (Алжир, 1994), Варшава (Польща, 1994), Прага (Чехія, 1995), По (Франція,

1995), Санкт-Петербург (Росія, 1996), Москва (Росія, 1998), Констанца (Румунія, 1998), Відень (Австрія, 1998), Жешув (Польща, 1998), Варшава (Польща, 1999), Краків (Польща, 2001), Щецин (Польща, 2007) та ін.

В. Осадчий є автором 6 монографій, понад 200 наукових статей та тез доповідей, одного авторського свідоцтва СРСР та одного деклараційного патенту України.

Був нагороджений ювілейною медаллю «За доблесний труд...», бронзовою та срібною медалями ВДНГ СРСР «За достигнутые успехи в развитии народного хозяйства СССР», великою срібною медаллю Йозефа Храбака – комітетом симпозіуму «Проблемы горных технологий» (м. Прага), почесною грамотою Президії Національної академії наук України за багаторічну плідну працю, вагомий особистий внесок в організацію наукових досліджень.

Таким він залишиться у світлій пам'яті колег, серцях рідних і друзів, усіх тих, хто його знав і поважав.

*Редакційна колегія журналу
«Геологія і геохімія горючих копалин»*

Колектив відділу проблем нафтової геофізики